

Asia: VN/22132/2020

Valtioneuvoston tasa-arvopoliittinen selonteko

Tulevaisuuden tasa-arvokysymykset

- 1. Tavoitteiden asettamiseksi on selonteossa tarkoitus käsitellä toimintaympäristössä tapahtuvia muutoksia sekä niiden ennakoitavissa olevia vaikutuksia sukupuolten tasa-arvoon. Millaisia tulevaisuutta ennakoivia tasa-arvokysymyksiä tai ongelmia mielestänne pitäisi selonteossa painottaa? Tarkasteltava aika on nykyhetkestä vuoteen 2030. Mainitkaa ja perustelkaa enintään viisi selkeää kysymystä. Mikäli mahdollista, sijoittakaa ne teemaotsikoiden alle sopivaksi katsomaanne kohtaan. Teema-alueet on esitelty edellä.**

1. Miten kulttuurialan toimijat otetaan tulevaisuudessa paremmin mukaan tasa-arvotyöhön ja päätöksentekoon? (kohdat b. Sivistys, koulutus ja tiede, c. Työ ja elinkeino, f. Osallisuus, h. Valta ja resurssit)

2. Miten alati lisääntyvät, prekaarit työsuhteet vaikuttavat tasa-arvon toteutumiseen - ja kenellä on tällöin valtaa ja resursseja toimia audiovisuaalisella (elokuva- ja televisio-) alalla? (kohdat c. Työ ja elinkeino, h. Valta ja resurssit)

3. Miten edistetään representaation moninaisuutta kaupallisten intressien dominoidessa audiovisuaalisen kulttuurin kenttää, jossa julkisen rahoituksen osuus on kuitenkin keskeinen? (kohdat b. Sivistys, koulutus ja tiede, c. Työ ja elinkeino, f. Osallisuus, h. Valta ja resurssit)

4. Miten algoritmien ja tekoälyn vaikutus kuplautumiseen myös audiovisuaalisella alalla? Tasa-arvon edistämisen kannalta on huolestuttavaa, mikäli tiedostamattomat ennakkoluulot ja syrjivät asenteet siirtyvät tätäkin kautta vallanpitäjiltä ja päätöksentekijöiltä katsojille ja kuluttajille. (kohdat b. Sivistys, koulutus ja tiede, f. Osallisuus, h. Valta ja resurssit)

5. Kuten muutoinkin yhteiskunnassa, audiovisuaalisen alan toimintakulttuurissa pärjäävät parhaiten ne, joilla on yhteiskunnallisen asemansa puolesta valtaa. Audiovisuaalisen alan näkyvät tasa-arvokamppailut ovat painottuneet pitkään naisten ja miesten välisen epäsuhtaan korjaamiseksi, mutta samaan aikaan sukupuolen moninaisuutta (mm. trans-, inter- ja muunsukupuolisia henkilöitä) ei ole huomioitu käytännössä juuri lainkaan. Aliedustus audiovisuaalisen alan tekijöissä ja kuvastossa ei kuitenkaan typisty vain naisten kohtaamaksi ongelmaksi, vaan niin sukupuoleltaan kuin muiltakin ominaisuuksiltaan vähemmistöasemassa olevat henkilöt ovat tässä suhteessa alalla vieläkin ahtaammalla marginaalissa. (kohdat f. Osallisuus, h. Valta ja resurssit)

Tasa-arvopoliittiset tavoitteet

2. Marinin hallituksen tavoitteena on parantaa kunnianhimoisesti tasa-arvoa yhteiskunnassa ja nostaa Suomi tasa-arvon kärkimaaksi. Mitkä mielestänne pitäisi olla Suomen kansalliset pitkän ajan tasa-arvopoliittiset tavoitteet, jotka toteutuessaan veisivät Suomea tasa-arvoisemmaksi yhteiskunnaksi? Huomioikaa, että kysymys on tavoitteista, ei välineistä tai toimenpiteistä. Tarkasteltava aika on nykyhetkestä vuoteen 2030. Mainitkaa enintään viisi konkreettista, selkeää ja seurattavissa olevaa tavoitetta.

Pelkkä näennäisen tasa-arvoinen kohtelu elokuva- ja televisioalalla ei riitä, sillä rakenteellisista syistä suositaan miesten tekemiä sekä mieskatseen kautta kerrottuja teoksia, joilla on alalla kiistämättä vankempi jalansija historiallisista syistä. Lähtökohtien tasa-arvon sijaan tarvitaan konkreettisia toimia alan syrjivän toimintakulttuurin kitkemiseksi, tasa-arvon edistämiseksi ja sen toteutumisen varmistamiseksi. Rahoituspäätöksiin on lisättävä läpinäkyvyyttä ja avointa vertaisarviointia. Vallan ja päätöksenteon keskittyminen vain harvojen käsiin ylläpitää epätasa-arvoisia rakenteita. Erityisesti suljettujen ovien takana käydyt neuvottelut jättävät rahoituksen hakijat epätietoiseen ja haavoittuaiseen asemaan. (Talvio 2020, 23-24.)

Konkreettiseksi tavoitteeksi ehdotamme, että kaikkien julkista rahoitusta hakevien projektien on tehtävä selkeä ja toimiva tasa-arvon arviointi, joka tulee huomioida rahoituspäätöstä tehdessä ja jota rahoittajan tulee seurata. Arvioinnissa tulisi tasa-arvonäkökulmasta ottaa huomioon koko työryhmän sukupuolijakauma toimenkuvineen, työlainsäädännön noudattaminen sekä elokuvan tai televisio-ohjelman sisällölliset tekijät. Jotta arvioinnista ei tulisi liian raskas/byrokraattinen prosessi erityisesti pienille toimijoille, tulee tässä työssä hyödyntää uutta teknologiaa ja digitalisaatiota.

Alan portinvartijoiden, kuten rahoittajien ja (julkisia) hankintapäätöksiä tekevien tahojen, on oltava valmiit ottamaan myös taloudellista riskiä, jotta tasa-arvonäkökulma tulee huomioiduksi myös käytännössä. Näin myös naisten ja sukupuolivähemmistöjen toimintamahdollisuudet alalla tulisivat paremmin turvatuiksi sekä saataisiin katkaistua vahingollinen ja ”piilevä” olettamus siitä, etteivät esimerkiksi naisten tekemät elokuvat muka myy (ks. esim. Talvio 2020).

Syrjinnän kitkeminen ja ehkäiseminen audiovisuaalisella alalla paitsi parantaa alan toimijoiden yhdenvertaista kohtelua, on sillä myös huomattavasti laajempia yhteiskunnallisia vaikutuksia. Audiovisuaalinen kuvasto ja mediarepresentaatiot muokkaavat kuin huomaamatta ymmärrystämme maailmasta ja omista toimintamahdollisuuksistamme. Esitetystä kuvastosta haetaan myös

roolimalleja, ja näin ollen on tärkeää turvata moninaisen representaation edellytykset - siis moninainen tekijäjoukko.

Sukupuolittuneen väkivallan kuvastoon olisi tarpeen kiinnittää erityishuomiota: esimerkiksi naisiin kohdistuvan raakaan väkivallan kuvasto on niin tavallista, ettemme välttämättä edes kiinnitä siihen kummemmin huomiota (erityisesti genre nordic noir; ks. esim. Reinola 2020). Naisiin (ja sukupuolivähemmistöihin) kohdistuvaa väkivaltaa pursuava mediakuvasto voi vaikuttaa normalisoivasti myös todelliseen sukupuolittuneeseen väkivaltaan suhtautumiseen. Mediakasvatuksen merkitys korostuu audiovisuaalisten sisältöjen muuttuvien levitysmuotojen ja uusien mediailmioiden myötä. Hyvin resursoitu ja oikein kohdennettu mediakasvatus lisää tasa-arvoa.

3. Mitkä mielestänne pitäisi olla Suomen tasa-arvopoliittiset tavoitteet koskien Euroopan unionia ja kansainvälistä toimintaympäristöä? Täsmentäkää ja perustelkaa, mikäli mahdollista.

Suomen tasa-arvopoliittiset tavoitteet koskien Euroopan unionia ja kansainvälistä toimintaympäristöä tulisi olla linjassa Suomen omien kansallisten tavoitteiden kanssa. Näin ollen tavoitteissa tulisi myös huomioida audiovisuaalisen alan erityispiirteet alalla toimijoiden tasa-arvon turvaamiseksi sekä mediarepresentaation laajat yhteiskunnalliset vaikutukset. Sukupuolittuneeseen väkivaltaan ja sen kuvastoon tulisi kiinnittää myös EU:n tasolla erityishuomiota. Lisäksi kansainvälistä yhteistyötä tasa-arvokysymysten saralla tulisi tukea aktiivisesti.

Sukupuolten oikeudellinen asema

4. Lainsäädäntö on yksi merkittävä sukupuolten tasa-arvopoliitiikan väline. Miten lainsäädäntöä tai yksilön oikeussuojaa pitäisi mielestänne kehittää sukupuolten tasa-arvon lisäämiseksi? Huomatkaa, että kysymys ei koske ainoastaan tasa-arvolakia.

Lainsäädäntöä pitäisi kehittää niin, että kaikessa julkiseen rahoitukseen liittyvässä lainsäädännössä olisi selkeä vaatimus siitä, että rahoituspäätöksiä tehtäessä on huomioitu selkeällä ja konkreettisella tavalla tasa-arvokysymykset laajassa mielessä. Arvioinnissa tulisi tasa-arvonäkökulmasta ottaa huomioon koko työryhmän sukupuolijakauma toimenkuvineen, työlainsäädännön noudattaminen sekä elokuvan tai televisio-ohjelman sisällölliset tekijät. Jotta arvioinnista ei tulisi liian raskas/byrokraattinen prosessi erityisesti pienille toimijoille, tulee tässä työssä hyödyntää uutta teknologiaa ja digitalisaatiota.

Lainsäädännön pitäisi myös jatkossa paremmin huomioida tasa-arvotyössä kulttuurialan erityispiirteet ja näin ollen tulisi säätää laki kulttuurialan eettisestä toimielimestä. Toimielin pystyisi paremmin puuttumaan alan syrjiviin käytäntöihin, sekä esimerkiksi häirintätapausten selvittämiseen.

5. Moniperusteisella syrjinnällä tarkoitetaan syrjinnän kohteeksi joutumista sukupuolen ja jonkin muun ominaisuuden perusteella. Se voi olla myös rakenteellista. Mitkä moniperusteisen syrjinnän kysymykset mielestänne pitäisi ehdottomasti käsitellä selonteossa?

Kuinka intersektionaalisuus olisi mahdollista ottaa huomioon kaikissa tasa-arvoa koskevissa kysymyksissä entistä kattavammin?

Elokuva- ja televisioalan toimintakulttuurissa sukupuoleen perustuva syrjintä on suuri ongelma. Tämä tarkoittaa usein sitä, että valta keskittyy pienelle joukolle, jolloin myös kerrotut tarinat ovat yksipuolisia tai toistavat samaa kaavaa. Aidosti moninainen representaatio - ja tätä myötä roolimallit - vaativat toteutuakseen myös todellisuudessa moninaisen tekijäkaartin. Kuinka siis taata toimintamahdollisuudet audiovisuaalisella alalla myös eri vähemmistöihin/marginalisoituihin ryhmiin kuuluville henkilöille, joita moniperusteinen syrjintä koskettaa?

Muut huomiot

6. Muuta mahdollisesti huomioitavaa selonteon valmistelussa?

WIFT Finland ry antaa mielellään tarvittaessa lisätietoa koskien elokuva- ja televisioalan tasa-arvo-ongelmia.

Lisätietoa löytyy myös esimerkiksi näistä alan tuoreista tutkimuksista:

Talvio, Raija. 2020. Pieni aihe – Naistekijät elokuvan rahoitusneuvotteluissa. ”Ketä kiinnostaa, mitä 15-vuotias tyttö ajattelee? Ei ketään.” Saatavissa verkosta:

<https://aaltodoc.aalto.fi/handle/123456789/46912>

Reinola, Kirsi. 2020. Emootio fiktion päätöksentekoprosessissa - tutkimusaineistona naisiin kohdistuvat väkivaltakohtaukset fiktiossa. Saatavissa verkosta:

<https://aaltodoc.aalto.fi/handle/123456789/44191>

Oksanen-Särelä, Katja ja Kurlin Niiniaho, Ari. 2020. Sinnikkyys ja rakkaus liikkuvaan kuvaan, elokuva-alalla 2005-2019 valmistuneiden työllistyminen. Saatavissa verkosta:

https://www.cupore.fi/images/tiedostot/2020/sinnikkyys_ja_rakkaus_liikkuvaan_kuvaan_raportti.pdf

Savolainen, Tarja. 2017. Sukupuolten tasa-arvo elokuvatuotannossa, julkisen rahoituksen jakautuminen. Saatavissa verkosta:

https://www.cupore.fi/images/tiedostot/2017/sukupuolten_tasa_arvo_elokuvatuotannossa.pdf

